

İNSANIN İÇ BÜNYESİNE ÂRIZ OLAN HASTALIKLAR

III

HASED

«Hased bir manevî ta'rizdir eltafi mevlâya.»

I — İnsan, ferdî ve içtimaî varlığını koruya bilmek için her uzviyet gibi kendisine gerekli olan nesneleri beri çekmek ve bunun âksi olan nesneleri kendisinden uzaklaştırmak mecburiyetindedir. Fakat bunda her ferd, diğer ferдин haklarına tecavüz etmemek ve hududu aşmamağa dikkat etmek ve bunları kollamak gerektir.

Aynı yolda giden yolcular maksadlarına bir ayak evvel erişebilmek için bu yolda koşabilirlerse de bu koşuş hiç bir zaman diğerlerinin yürümesine, koşmasına engel olmak hakkını vermez; bunun gibi hased de her hangi bir kimse-nin elindeki nimetin zail olmasını ve bunun kendisine munhasır bulunmasını istemektir ki şeriatımızın haram kılmış olduğu şeylerden biri de budur. Hased edici kimse, böyle, diğer bir kimsenin elindeki nimetin zail olmasını isteyeceğine o kimsenin elindeki nimet gibi kendisi de bir nimete malik olmaya çalışsa ve hasedle geçireceği vakti bunu elde etmeye sarf etse bir kimsenin yerine iki kimse mesud olmuş ve hased denilen ahlâksızlığın elinden ve sonuçlarından

herkes kurtulmuş olur. Hiç bir kimsenin elindeki nimetin zail ve gaip olmasını istemeksizin böyle bir nimete kendisinin de kavuşmasını dilemesi ve bu yolda gayret sarfetmesi; aynı yolda yürüyen kimselerin biri birlerine engel olmadan maksadlarına erişmeleri kabilinden bulunduğu cihetle yasak değil, menduptur bile.. Meselâ güzel ahlaklı olmak, yoksullara bol bol sadaka vermek hususunda insanların biri birleriyle yarışmaları şeriatımızın hoş gördüğü maddelerdendir. Hased, insana boş yere zaman ve kuvvet harcatan, insanı daima ve için için kemiren bir hastalık olduğundan şeriatımızca men edilmiştir.

II — İnsanlar, hassatan müslümanlar; biri birlerinin kardeşleridir. Kardeş demek, aynı dinde bulunan ve aynı suretle inanan ve yaşayan kimseler demek olup [1] iki muhtelif kanaatte bulunan iki karın kardeşi demek olmadığından bir hadiste bu hakikî kardeşlerin biri birlerine karşı hased etmemeleri ve aralarındaki münasebetleri kesmemeleri ve içlerinde karşılıklı buğz ve kin taşımamaları ve yekdiğerlerine arka çevirmemeleri ve bu, Allahın kullarının kardeş olmaları [2] emir buyurulmuştur.

Diğer bir hadiste de: «ateşin, odunu yakıp yok ettiği

[1] انما المؤمنون اخوة الآية 49×10

[2] لاتحسدوا ولا تقاطعوا ولا تباعدوا ولا تذاكروا وكونوا عباد الله اخوانا. اخرجه احمد والبخارى والمسلم. عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم ان اياكم والظن فان الظن اكذب الحديث ولا تحسوا ولا تجسسوا ولا تحاسدوا ولا تذاكروا ولا تباعدوا وكونوا عباد الله اخوانا. صحيح البخارى- كتاب الادب.

عن انس ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال لاتباغضوا ولا تحاسدوا ولا تذاكروا وكونوا عباد الله اخوانا ولا يحل لمسلم ان يهجر اخاه فوق ثلاثة ايام. كذا منه، لا تحل لمسلم ان يهجر اخاه فوق ثلاثة ايام يلتقيان فيعرض هذا ويعرض هذا وخيرهما الذي يبدأ بالسلام، ابوداود- كتاب الادب.

ve yalayıp yuttuğu gibi hasedin de sevapları yeyip yuttuğu bildirilmiştir [1].

Kardeşler arasında hased doğuracak haller dahi şeria-tımızca yasaktır. Meselâ: bir mal alan müslümanın peyine pey sürmek veya bir mal satan kimsenin sattığından daha aşağıya satmaya kalkışmak gibi. Meğer ki bu hareketlerde bir haksızlığın önüne geçmiş olmak gibi bir faide buluna...

III — Bir gün **Peygamber**imiz sahabelerle oturuyorlar-ken: «şimdi şu dağ yolundan cennetlik bir kimse çıkacaktır..» buyurmuş ve bu sözün akabinde abdest suyu sakalın-dan damlayan, ensardan bir zat zuhur etmiş ve **Peygamber**-in huzuruna gelip selâm vermişti. Ertesi ve daha ertesi günler aynile bu hal tekerrür etmiş ve bunların her üçünde bu zat zuhur etmişti.

Bu meclislerde bulunanlardan **Amribnilas**'ın oğlu **Abdullah**, cennetle müjdelenen bu zatın bütün ahvalini inceleyerek hareketini ona göre ayarlamak maksadile üç gece bunun müsafiri olmuş ve pek çok ibadet etmekte olduğunu sandığı bu zatın yalnız farzları kıldığını ve nafile ibadetlerle meşgul olmadığını görmüş ve kendisinin cennetlik olduğunu hakkında **Peygamber**imizin verdiği müjdeyi söyliyerek bu mertebeye nasıl ve hangi ibadetle nail olduğunu sormuş; fakat, ibadeti fazla olmayan zat, buna bir cevap vermemiştir. **Abdullah**, dönüp gidiyorken bu zat, onu çağırıp şöyle demiştir: ibadetim gördüklerinden ibaret ise de her hangi bir müslüman kula mevlânın vermiş olduğu hiç bir nimete kalbimde asla bir hased duymamışımdır.

IV -- Hased denilen ruhî hastalık, bir kaç kişinin menfaatlerinin bir noktada çarpışmasından doğduğu cihetle

aynı meslekte bulunan ve aynı maksad ve menfaatin peşini kovalayan kimseler arasında kendini gösterir. Maksad ve menfaatların biri birlerinden uzaklaşması nisbetinde hased, şiddet ve kuvvetini kaybeder.

Menfaatların çarpışmadığı noktalarda insanlar arasında biri birlerini çekememek tamamiyle ortadan kalkar. Meselâ geceleri gök yüzüne bakan ve yıldızların güzelliğini temaşa eden insanların biri birlerini kıskanmak akıllarından bile geçmez. Böyle içimizde hased uyandırmayan noktalarda hiç bir hased ve başkalarına karşı hiç bir tecavüz hissi duymayız. **Allahı** ve **Peygamberi** sevmekte de bir kıskançlık duymayız. Menfaatları çarpışan ve bundan dolayı biri birlerine karşı içlerinden hınc duyan kimseler bu ruhi hastalıklarını tedavi etmelidirler. Bunlar biribirlerine karşı hınc duyacakları yerde hepsi ayrı ayrı çalışarak menfaatlerini rekabet sahasından ayırmağa bakmalıdırlar.

V — Bilirizki kullara her zaman her türlü nimet veren ve her hadise ve vakıa kendisinin irade ve takdirile hadis ve vaki' olan bir **Allah** vardır. Hadislerin bizce görünen sebepleri; göremediğimiz, bilemediğimiz başka başka sebeplere, sebeplerin son sebebi olan **Allahın** iradesine bağlıdır. Bunu bilen ve biraz düşünen bir müminin kalbinde derhal bir tevazün husule gelerek kendisinde (Kazaya rıza) denilen faziletin verdiği itminan tecelli eder ve milyonlarca insanların tolun ayı temaşada biri birlerine karşı kıskançlık duymadıkları gibi onun da gönlündeki hased derhal zail olur ve hiç bir kimseye karşı artık bir kıskançlık duymaz.

Ahlâkın bu mertebesine yükselmiş olan müminler, mevlânın her işini yerinde göreceklerinden kimseye hased etmezler. Başka kimselere hased edenler şunu da düşünmelidirler ki hasedin verdiği ızdırıp ve azabdan hased edilen

kimsenin haberi bile olmaz. Kendisini için için yiyen ve bütün azab ve ızırabı çeken hased edici olandır. Bir insan, kendi kendisinin düşmanı değilse -ki değildir- din ve dünyasında zararı yalnız kendisine olan hasedi bırakmalıdır.

Şeriatça haram olan bu kötü huydan yarın ahirette azaba giriftar olacağını düşünmese bile kalbe daima elem ve ıstırap veren, kendisini boş yere için için kemiren bu hastalığa akıllı bir insan asla teslim olmaz, ve olmamalıdır.

Mevlâ'nın kullarına vermiş olduğu nimete karşı hased eden ve bundan yalnız kendisi muztarip olan kimse, karşı-sındaki düşmanını öldürmek için attığı taş geri dönüp iptida sağ gözünü yaralayan ve bunun verdiği hiddet te inzımam ederek ikinci defa şiddetle attığı taş birincisi gibi geri dönüp kendisini sol gözünden mahrum eden ve yine büyük bir öfkeyle üçüncü defa attığı taş da kafasını yaralayan ve kendi kendisini acılar ve ıztıraplar içinde bırakan bir kimseye benzetilebilir.

VI -- Hased hastalığını filen tedavi için bunun her noktada zıddı yapılmalıdır. Meselâ: hased, hased ediciye, hased edilene karşı kibirlenmesini emr ederse bunun zıddı yapılmalı, tevazu' göstermelidir. Bu suretle hareket edilirse hased edilen kimse hased edeni sevecek ve bunun sevgisi nihayet hased edene de geçecek ortadan hased kalkmış ve insanlar biri birlerini sevmiş olacaklardır. Gerçi insanın iç yüzündeki hastalıklarını tedavi ve hususile hasedin verdiği emirlerin hilâfına hareket ederek kibir yerine tevazu'; zem ve kadh yerine medh-u-sena, iyilik etmemek yerine iyilik etmek gibi hareketler kolay değilse de nefsinin islâh etmenin ve kötü huylarımızı iyi huylara tebdil eylemenin de başka

manası yoktur. **Kur'an** [1] böyle bir kötülüğü nakizyle karşılamak ve meselâ hiddet ve şiddet gösterenlere hilm-ü sabr ile mukabelede bulunmak gibi ahlâk yüksekliklerini tavsif buyurmakta ve bu yüksekliğe malik olan büyüklerin küçük adamları da ruhan büyüteceklerini [2] ve aradan düşmanlık kalkıp bu zatlarla, bu zatların gösterecekleri büyüklükler ile beşeriyetin yükseğe kalkacağını beyan etmektedir.

Hasedi kalbinden tamamen çıkarmaya muvaffak olmayan kimse hiç olmazsa hasedin kuvve halinde kalmasına ve fiil alanına çıkıp halka zarar vermemesine çalışmalı ve kendi kendisine bunun önüne geçmeye uğraşmalıdır. **Peygamberimiz** bir hadislerinde bunu da emir ve tavsiye buyurmaktadırlar [3]

VII — Hasedin bir çeşidi daha vardır ki bu, şer'an mezmum olan manaya gelemeyeceğinden **Peygamberimiz** bunu bir hadislerinde caiz göstermişlerdir [4]. Meselâ: **Allah**ın kendisine verdiği malı yolunda sarf ve hak uğrunda yok eden; yahut hikmete malik olup onunla hükmeden ve onu insanlara öğreten kimseleri kıskanmakla gerek birincinin

[1] ولا تستوى الحسنة ولا السيئة ادفع بالتي هي احسن فاذا الذي بينك وبينه عداوة كانه

ولي حميم وما يلقيا الا الذين صبروا وما يلقيا الا ذوقا عظيما 34, 35 X 41

[2] Arkadaşımı ve hocam tanınmış bilgin İsmail Saip Sencer (İstanbul, Bayazıt Umumî Kütüphane Müdürü) merhum da, kötülüğe iyilikle mukabelenin hiç kimsede görmediğim en yüksek misallerini pek çok görmüş olduğumu burada söyleyerek merhumun aziz ruhunu takdis eylerim.

[3] اذا حسدت فلا تبغ

[4] لاحد الا في اثنين رجل اتاه الله مالا فسلطه على ملكته في الحق ورجل اتاه الله

حكمة فهو يقضي بها ويعلمها الناس. بهجة النفوس C 2, S 126

nail olduğu ecir ve sevabın, gerek ikincinin nail olduğu hikmetin zail olarak hased ediciye geçmesi ve bu çeşit kıskançlıktan başkalarının zararlanması mümkün olmadığından mezmum manaya gelemeyecek olan bu hased caiz görülmüştür. Ve hased burada hakikî değil, mecazî manada kullanılmış olur.